Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА — SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Телефон: HEnderson 4-0807, 4-0237
Тел. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXII. Ч. 30. TWO SECTIONS (SECTION 1) ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 13-го ЛЮТОГО (FEBRUARY) 1954. ДЕСЯТЬ ЦЕНТІВ — TEN CENTS No. 30. VOL. LXII.

9 ІЗ 12 БЕНСОНОВИХ СПІВРОБІТНИКІВ ЗАЛИШИЛИ СВОЇ ПОСТИ

ДЕЯКІ ЗРОБИЛИ ЦЕ З ПРИВАТНИХ ПРИЧИН, А ІНШІ ТОМУ, ЩО НЕ ПОГОДЖУЮТЬСЯ З ПОЛІТИКОЮ СЕКРЕТАРЯ РІЛЬНИЦТВА; ВОНИ ПРОТИ „ПЛИВКОСТИ" В ДОПОМОЗІ ФАРМЕРАМ

Вашингтон. — З відходом від праці в департаменті рільництва Говарда Г. Гордона — це вже дев'ятий високий урядовець у цьому департаменті, що залишає свій пост впродовж одного року. Деякі співробітники залишили працю в департаменті Езри Тефта Бенсона з особистих причин, переходячи на приватні становища, або займаючи інші урядові пости. Але між цими урядовцями є й такі, що не погоджуються із політикою свого шефа, твердячи, що пливкість допомоги, виплачуваної фармерам у нижчому, як дотеперішніх 90 відстоків паритеті, не сприятиме збільшенню сільськогосподарської продукції та її регулюванню, як це думає Бенсон. Три із чотирьох економістів, які свідчили перед Спільною Конґресовою Економічною Комісією, висловилися проти плянів Бенсона виплачувати фармерам нижчу допомогу, а четвертий лише в стриманому тоні обороняв секретаря рільництва. Ці три економісти називають фармерську програму президента Айзенгавера „недостатньою", і твердять, що вона не зможе уздоровити сільського господарства. Деякі з них проти того, щоб роздавати надвишку харчових продуктів, вважаючи, що це не спричиниться до збільшення продукції. Економіст Луїс Він заявив, що плян допомоги урядовою надвишкою харчів потребуючим чужинним країнам є добрий, — але подуманий на малу міру, і виконання його не зможе аж надто зменшити запасів харчів у цій країні, ані в повній мірі допомогти тим країнам, які потребують допомоги.

МекЛодові загрожують законом Гетча

Вашингтон. — Комісія Цивільної Служби ЗДА остерегла шефа безпеки при державному департаменті Р. В. Скотта МекЛовда, щоб він припинив [illegible] дку, під час [illegible] політичні пром[illegible] на забор[illegible] ядов[illegible] [illegible] і П[illegible] наробив такого клопоту державному департаментові, що він змушений був звернутися аж до Джана Ф. Доллеса в Берліні. Демократи нарікають, що це уряд дозволив урядовцеві, який займає таке делікатне становище, втручатися до активної політики. Якщо Комісія Цивільної Служби ствердить, що МекЛовд дійсно порушив закон Гетча, то державний департамент мусітиме вирішити, чи треба покарати МекЛовда звільненням його з теперішнього становища. Перед виїздом МекЛовда в терен з промовами комісія остерігала його, пригадуючи йому закон Гетча. МекЛовд заявив: „Я не знаю, як можна працю[illegible] для уряд[illegible] не втручатися до політики". Несподівано для всіх представник державного департаменту заявив, що справа МекЛовда не підлягає законові Гетча, бо він займає становище рівне становищу асистента державного секретаря.

Міжамериканська Рада проти бойкоту кави в ЗДА

Вашингтон. — Міжамериканська Економічна й Соціяльна Рада більшістю 15 до 1 голоса прийняла резолюцію проти бойкоту кави в ЗДА. Рада вважає, що бойкот кави в ЗДА був би загрозою для міжамериканської солідарности. Проти цієї резолюції голосували тільки ЗДА, а за нею Арґентина, Болівія, Бразилія, Чіле, Колюмбія, Коста Ріка, Куба, Домініканська Республіка, Еквадор, Ел Сальвадор, Ґватемаля, Мехіко, Нікараґуа, Венесуеля і Уруґвай. Представники трьох держав були неприсутні, а двох стрималося від голосування. Представник ЗДА Мервін Л. Боґен заявив, що справа кави не повинна розбивати солідарности американських держав, але додав, що і сам уряд ЗДА хотів би знати, яка є дійсна причина подорожчання кави. До Бразилії відлетіли з нюйоркського летовища чотири американські жінки-господині, щоб на місці переконатися, чи дійсно мороз понищив кавові плянтації і тим спричинив подорожчання кави.

Сконфіскували діяманти вагою 1,000 каратів

Вашингтон. — Департамент скарбу повідомляє, що митні урядовці в Ню Йорку сконфіскували жительці Ізраїлю, Естері Кац, діяманти вартости 125,000 долярів. Вона прилетіла з Ізраїлю через Лондон, і на летовищі Айдл урядовці сконфіскували їй чотири пакунки з різаними й шліфованими діямантами. Після арештування власничка пакунків заявила, що вона не знала змісту пакунків, які дав їй перевезти з Лондону до Ню Йорку якийсь чоловік за винагородою по 25 долярів за пакунок. Естеру Кац арештовано за те, що вона не зголосила в митному уряді привозу цих самоцвітів, щоб заплатити за них мито.

В АМЕРИЦІ

● **Хоч люди нарікають** на подорожчання кави, проте ціни на неї не знижуються, а далі йдуть вгору. Тепер у Ню Йорку фунт кави коштує вже $ 1.0[illegible]. Купці передбачають, що ціна фунта може дійти до $ 1.25 або і $ 1.50.

● **Хоч головний суддя** Найвищого Суду займає своє становище вже кілька місяців, він ще й досі не затверджений Сенатом, бо ФБІ ще не перевірило його льояльности.

● **Демократичний сенатор** Пол Г. Даґлес заявив, що Республіканська Партія чим раз більше зближається до того становища, щоб стати клясовою партією.

● **Радієвий кореспондент** NBC Маршал Ф. Бениелл, якого останнього тижня вислано із Ґватемалі за „образу уряду", заявив, що ця країна опанована комуністами і є „міжнародною квартирою" для поширювання комунізму в Центральній Америці.

● **На „День Линколна"** дзвонитиме Дзвін Свободи в Филаделфії під час манифестації, яку влаштовує організація Хрестоносний Похід Свободи. Ветеран війни сім разів ударить у цей дзвін в той час, як на площі стоятимуть манифестанти, демонструючи готовість підтримати боротьбу проти комунізму в поневолених після другої світової війни країнах.

● **Президент Айзенгавер** заявив на пресовій конференції, що застрашування людей депресією може спричинитися до погіршання економічного положення країни.

● **Голова старої Спілки** Міжнародних Вантажників Петрик Дж. Коноллі провадить переговори з представниками корабельних підприємств у справі нового договору. В договорі передбачається 8-центову підвищку платні за годину праці та 2 центи від працедавців на добродійний фонд робітників.

ЧУЖІ ДЕРЖАВИ СТАВЛЯТЬ ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ІМІҐРАЦІЙНОГО ЗАКОНУ

Вашингтон. — Директор іміґраційної програми Скотт МекЛойд заявив у Конґресі, що уряди чужих держав ставлять перешкоди здійсненню іміґраційного закону, згідно з яким 209,000 нових іміґрантів мали б прибути до цієї країни до кінця грудня 1956 року. Директор МекЛойд заявив, що з тих 15 000 іміґрантів, які мали прибути до цієї країни до 30 червня 1954 року, мають дозвіл на приїзд тільки чотири особи. Сталося це тому, що уряди тих держав, з яких мають приїхати ці іміґранти, не хочуть погодитися на те, щоб прийняти цих іміґрантів назад до своїх країн, коли виявиться, що ті особи здобули дозвіл на в'їзд до ЗДА при помочі обману. Також виринають перешкоди із здобуванням посвідки праці в ЗДА, бо тепер частинне безробіття, і малохто хоче виставляти такі посвідки. Місячно приходять коло ста аплікацій на допущення нових іміґрантів. Не знати ще, як багато нових іміґрантів зможе пройти провірочні комісії в американських консулятах закордоном. МекЛойд твердить, що треба прийняти поправки до цього нового іміґраційного закону.

Тільки ЗДА і Швайцарія мають поштові дефіцити

Ню Йорк, Н. Й. — У зв'язку з пропозицією підвищити поштові оплати в ЗДА, застановляються над тим, чому пошта ЗДА має найбільший у світі недобір, а з інших світових країн тільки Швайцарія мусить доплачувати поштовому урядові. В 1952 році пошта ЗДА мала недобір в сумі 750,000,000 долярів, а в 1953 році дефіцит має становити коло 663,000 долярів. В сусідній Канаді, а також в усіх европейських країнах, крім Швайцарії, пошта дає прибуток. Правда в Англії, Франції і Німеччині поштові операції виказують дефіцити, але в цих країнах до пошти належать також телефон і телеграф, які покривають цей дефіцит. Генеральний постмайстер Артур Е. Соммерфілд обрахував, що від 1945 року поштовий недобір у ЗДА виносив 3,800,000,000 долярів. Поштовий Уряд ЗДА побирає з пошти найбільші суми, витрачає на неї найбільше і при тому має найбільший недобір. Фахівці стараються виявити причину цього дивного явища.

300,000 ветеранів виповнять квестіонарі в справі впливу курення на виникнення пістряка

Вашингтон. — Д-р Гаролд Дорн із Крайового Інституту Здоров'я повідомляє, що цей інститут вислав 300,000 ветеранам квестіонарі, які мають вияснити, в якій мірі курення тютюну впливає на їхнє здоров'я. У цих квестіонарях є такі запити: коли ви почали курити?; курите цигарети чи люльку?; чи жуєте тютюн?; чи нюхаєте табаку?; скільки сигарет викурюєте денно?; чи курите постійно чи принагідно? Досі на запити квестіонаря відповіли 80 тисяч ветеранів. Коли надійдуть всі відповіді, інститут здоров'я почне вивчати вплив курення тютюну на виникнення рака легенів у курців. Д-р Дорн заявив, що тепер ще не можна зробити жадних висновків в цій справі, але вже можна ствердити, що багато ветеранів покинули курити, прочитавши в часописах, що курення спричиняє рака.

Бібліотека для архіву Трумана

Колюмбія, Мо. — Рада Кураторів Міссурського університету плянує збудувати бібліотеку, щоб примістити в ній всі документи, які мають зв'язок з діяльністю бувшого президента Геррі С. Трумана. — Про цей плян повідомлено після того, як Труман відвідав цей університет. В запроєктованій бібліотеці мали б зберігатися також і архіви інших президентів. Якщо уряд не захоче взяти участь в здійсненні цього проєкту, то університет реалізуватиме його сам, шукаючи фінансових засобів від фундацій. Бувший президент оглянув площу під майбутню бібліотеку і заявив, що приміщення в ній його архіву — це ще не вирішена справа. Досі гадали, що архів Трумана буде приміщений на його фармі в Ґрендвю, Мо.

Ґватемаля борониться проти натиску зліва і справа

Ґватемаля. — Міністер закордонних справ Ґватемалі Ґулермо Торіелльо, недавній амбасадор Ґватемалі у Вашинґтоні, заявив на пресовій конференції, що його уряд не є комуністичний, але мусить боротися проти натиску зліва і справа, щоб затримати теперішню демократичну систему та ліберальну економіку. Ґулермо Торіелльо сказав, що в Ґватемалі не може статися те, що сталося в Чехословаччині або Польщі, бо ті держави є сусідами СССР, а Ґватемаля лежить у географічному сусідстві із ЗДА. Він твердив також, що ґватемальські комуністи підтримують теперішній уряд президента Ґузмана, бо, принаймі досі, їх цілі збігаються з урядовою програмою. Міністер підкреслив, що ґватемальська армія і служба безпеки боронить урядову систему від атак з боку комуністів чи з боку тих, хто хотів би завести знову диктатуру правих.

Совєти готовлять для Ню Йорку 50 атомових бомб

Ню Йорк, Н. Й. — Голова Цивільної Стейтової Оборони генерал-ляйтенант С. Р. Гюбнер заявив на зборах 2,000 керівників цивільної оборони, що Совєти на випадок війни зможуть скинути на Ню Йорк 50 атомових бомб, щоб стерти з землі це найбільше в світі місто. Він вказував на ту обставину, що стейт Ню Йорк віддалений від Росії не більше як на 4,500 миль, і тому кожне його місце може бути атаковане совєтськими бомбовиками. Гюбнер закликав присутних на зборах зміцнювати організацію цивільної аборони, підкреслюючи, що найкращий провід нічого не вдіє, коли все населення не буде з ним співпрацювати. Оборонні літаки, сказав він, призначені на знищення ворожих бомбовиків, не зможуть нічого вдіяти, коли не буде співпраці в обороні всього населення. Далі Гюбнер зазначив, що хоч число добровільців Цивільної Оборони значно збільшилося в порівнянні з 1952 роком, але все ж таки велика частина жителів Ню Йорку з апатією відноситься до справи протилетунської оборони свого міста. Одночасно повідомлено, що від 23 до 25 червня ц. р. будуть відбуватися вишкільні вправи в цивільній обороні.

АМБАСАДОР І КОМАНДАНТ НА НАРАДАХ У ВАШИНҐТОНІ

Джан Аллісон (посередоні), американський амбасадор в Японії, і ген. Джан Е. Голл (зліва), командант американських збройних сил на Далекому Сході, приїхали до Вашинґтону на важливу конференцію в далеко-східніх справах. На аеродромі в столиці привітав їх шеф штабу Армії, — ген. Метю Риджевй.

ДАЛЕКО-СХІДНІ СПРАВИ — ТЕПЕР НАЙВАЖЛИВІШІ У БЕРЛІНІ

Берлін. — На конференції міністрів закордонних справ, скликаній передусім для розв'язання німецької проблеми, впало зацікавлення справою Німеччини з уваги на безвиглядність помирити суперечні становища західніх альянтів і Совєтів, а на перший плян висунулись справи далекосхідні. За скупими відомостями, що передістались про друге таємне засідання міністрів, яке відбулося в середу, говорено там лише про можливості замирення в Кореї і ще більше — в Індо-Китаї, і в зв'язку з цим про конференцію з участю комуністичного Китаю. Часописи підкреслюють, що французькому міністрові Бідо дуже залежить на тому, щоб вернутись до Парижу з обіцянкою, що в найближчому часі відбудеться конференція для замирення в Індо-Китаї. Бідо звернувся безпосередньо до Молотова, щоб він вплинув на комуно-китайський уряд — припинити постачання зброї, военного устаткування і харчів комуністичним партизанам в Індо-Китаю. Цей заклик Бідо підтримав також державний секретар ЗДА Доллес. Бідо зумів переконати Доллеса, що Франція має право повести на терені Індо-Китаю ту саму політику, що її повели З'єдинені Держави на терені Кореї, себто шукати замирення на основі компромісу з комуністами. Однак Молотов не дав ясної відповіді. Зате прибіцяв Франції, полегшити їй безпосередні переговори з індокитайським комуністичним ватажком Го Чі-мінгом. Бідо відкинув цю пропозицію волію чи, щоб переговори про замирення в Індо-Китаю велися на ширшій конференції з участю більшої кількости присутніх, бо тоді трудніше було б скинути вину за невдачу на саму тільки Францію.

Франція прийняла холодно проєкт Молотова

Париж. — Французька преса, за винятком комуністичної, прийняла дуже холодно і скептично плян Молотова про загальноевропейський пакт безпеки, з невтралізацією Німеччини і відкликанням з Европи американських військ. Два поважні французькі часописи, „Комбат" і „Ле Монд", обидва здержливі і радше неприхильні до західньо-европейського пакту оборони, вважають проєкт Молотова практично нереальним. Не можна, мовляв, реалізувати загальноевропейський пакт безпеки, поки ще не переведено замирення в самій Німеччині, а совєтський плян розв'язки німецького питання нереальний тому, що він силує сідати за один стіл Аденауера і Гротеволя, а це є річ неможлива. „Ле Монд" уважає, що Молотов сам не думає поважно про реалізацію свого пляну, а розраховує лише на враження, що його він викличе у Франції. Франція, мовляв, ставиться з недовір'ям до плянів, які нагадують їй усякого роду невдалі пакти з доби Ліґи Націй.

Англійські лейбуристи невдоволені Берлінською конференцією

Лондон. — Голова ліволейбуристської опозиції в англійській палаті громад, — Анюрин Беван, опублікував у великому щоденнику „Менчестер Гардіян" статтю з гострою критикою політики англійського міністра Ідена на Берлінській конференції чотирьох міністрів закордонних справ у відношенні до справи Німеччини. Беван висловлюється за концепцію невтралізації Німеччини, що її домагається Молотов, і стверджує, що це — єдиний можливий спосіб довести до об'єднання Німеччини. Водночас Беван використовує нагоду для атаки на ЗДА, які, мовляв, хочуть мати в Німеччині летунські бази, щоб „розвозити атомові бомби проти сателітських держав і самого Совєтського Союзу". Правда, — Беван противиться пропозиції Молотова, щоб усі держави забрали свої війська з Німеччини, а тільки СССР мав право тримати своє військо на польсько-німецькому кордоні Одри-Ніси. В такому випадку американці й англійці мали б право, мовляв, вивести свої війська тільки над Райн, а коли б мусіли забрати їх геть з европейського континенту, то Совєти мусіли б забрати свої війська з усіх сателітських держав.

Бельгія виконала військові зобов'язання супроти НАТО

Брюссель. — Маленька держава Бельгія виконала одна з перших усі свої зобов'язання, що їх прийняла на себе, як член Атлянтійського Оборонного Пакту. Бельгія нараховує тепер 8 і ½ мільйона населення і має дві дивізії в активній службі, дві дивізії резерви і третю дивізію у вишколі. Разом бельгійська армія на випадок мобілізації в перших днях [illegible]ховуватиме 145,000 війська, не рахуючи допоміжних військ. Крім цього Бельгія має тепер 530 літаків. Розбудова бельгійського летунства, що має 14 летовищ, поступає вперед. Бельгійські політичні кола сподіваються найдалі в березні ц. р. перевести ратифікацію західньо - европейського оборонного пакту, як друга держава після Голляндії.

МОЖЛИВІСТЬ УЧАСТИ ПІВДЕННО-КОРЕЙСЬКИХ ВІЙСЬК У ВІЙНІ В ІНДО-КИТАЇ

СИНҐМАН РІ МАВ ЗАПРОПОНУВАТИ ВИСЛАТИ ДВІ ПІВДЕННО-КОРЕЙСЬКІ ДИВІЗІЇ НА ДОПОМОГУ ФРАНЦУЗАМ У БОРОТЬБІ ПРОТИ КОМУНІСТІВ. — ГЕНЕРАЛ ГОЛЛ ВІДМОВЛЯЄТЬСЯ ТОЧНІШЕ ГОВОРИТИ ПРО ЦЮ СПРАВУ

Вашинґтон. — Несподівано виринула можливість, що на індо-китайський фронт проти тамошніх комуністів будуть вислані південно-корейські війська з корейського фронту. В політичних колах поширилась вістка, начебто південно-корейський президент Синґман Рі зробив таку пропозицію французькому урядові. Однак речник французької амбасади у Вашинґтоні заявив, що коли б Франція дістала таку пропозицію, то відкинула б її з остраху, щоб участь південних корейців на індо-китайському фронті не дала формальної притоки червоному Китаєві офіційно встрянути у війну. Американські військові чинники висловили думку, що південно-корейські війська, вишколені і вивінувані зусиллями ЗДА для бережения своєї батьківщини, повинні залишитися в Південній Кореї для оборони перед небезпекою відновлення війни. Таке становище будімто покривається із становищем американського державного департаменту. Тим часом із Сеулу наспіла вістка, що президент Синґман Рі незабаром оприлюднить свою пропозицію щодо висилки одної дивізії південних корейців на індо-китайський фронт. Справа набрала розголосу у звязку з приїздом до Вашинґтону головного командувача військ ОН на Далекому Сході генерала Голла і американського амбасадора в Японії Джона Аллісона. Обидва відмовилися виявити предмет своїх нарад у Вашинґтоні, за винятком справи господарської відбудови Кореї. Запитаний журналістами, чи Синґман Рі говорив йому про плян вислати південно-корейське військо до Індо-Китаю, ген. Голл порадив журналістам звернутися до самого Синґмана Рі. На запит, чи участь південних корейців на военному фронті Індо-Китаю загрожувала б відновленням війни в Кореї, ген. Голл обережно відповів, що він не може ворожити, як розвинуться майбутні події, але не думає, щоб мусіло статися так, як це піддає журналіст своїм запитом. Коли ж інший журналіст запитав його, чи він персонально піддержував би ідею висилки війська з Кореї до Індо-Китаю, ген. Голл відповів, що це рішення не залежить від нього. Про президента Синґмана Рі ген. Голл висловився з великим признанням, як про щирого корейського патріота, який мріє про об'єднання його поділеної батьківщини. — Синґман Рі, сказав ген. Голл, співпрацював льояльно із З'єдиненими Державами і, найбільш правдоподібно, співпрацюватиме й надалі.

Совєти знову зголошують претенсії до Дарданеллів

Анкара. — Офіційний орган червоної армії „Красная Звезда" у Москві виступив з гострою статтею проти заповіджених відвідин турецьких портів, між ними й Істамбулу, шостою американською военною фльотою. Совєтський часопис вбачає в цих відвідинах порушення договору про Дарданельські протоки з 20 липня 1936 у Монтре і називає їх ворожою морською демонстрацією Америки супроти Совєтів. У зв'язку з цим турецькі політичні кола передбачають, що в найближчому часі Совєти зажадають перевести ревізію згаданого договору про Дарданельські протоки. Державами, що підписали той договір, були; Англія, Туреччина, Франція, Швайцарія, СССР, Болгарія, Румунія, Греція, Японія і Юґославія. Італія підписала його пізніше. ЗДА його не підписали, але виявили потім бажання взяти участь у підготовлюванні нового управління протоками. Совєти кількакратно верталися в рр. 1945-47 до цієї справи, яку колись вперто і постійно порушувала царська Росія, яка змагаючи до того, щоб заволодіти Босфором і Дарданеллями. Цим царська Росія хотіла не тільки перетворити Чорне море у „внутрішнє російське море", але й здобути вихід до Середземного моря, зіштовхнути Туреччину до цілком підрядної ролі і загрозити безпосередньо шляхам до Індії. Останню совєтську пропозицію, щоб у справі нового статуту для Дарданеллів зійшлися на конференцію держави, положені над Чорним морем, а саме СССР, Туреччина і Румунія — Туреччина відкинула. ЗДА пропонували були нотою до Англії, Туреччини і Совєтів з 2 листопада 1945 року, щоб Дарданеллі були відкриті для торговельних кораблів, а закриті для военних, але тепер правдоподібно, ЗДА не піддержували б тієї своєї колишньої пропозиції. За договором в Монтре сувереном проток є Туреччина.

В СВІТІ

● **Президент Південної Кореї** Синґман Рі заявив у пресовому інтерв'ю, що він рішений відновити війну і, в разі потреби готов воювати навіть без допомоги З'єдинених Держав. Головнокомандувач військ ОН ген. Голл, що саме відлетів до Вашинґтону на наради, заявив перед виїздом із Токіо, що він не передбачає відновлення війни в Кореї.

● **Здоров'я Папи Пія XII** покращало настільки, що йому вже дозволено їсти яринову юшку, перемелену і переварену курятину. Професор Рікардо Лізі відвідує Папу вже тільки двічі на день і особисто водить його по кімнаті, щоб пожвавити кровобіг.

● **Західні міністри закордонних справ**, які перебувають тепер у Берліні, одержують денно сотні листів, майже виключно від німців. Листів, що схвалюють позиції міністрів супроти Молотова, в п'ять разів більше, як листів, що критикують представників Заходу.

● **18-літній** Поль Ґерлянд, секретар Ліґи Комуністичної Молоді в Брістолі (Англія), мусить вирішити: або залишитися комуністом, або бути скавтом. Обласний провід скавтської організації заявив, що комуніст не може бути скавтом, бо не може дотримувати зложеної присяги. Тому Ґерлянд, член скавтського відділу „Орли Королеви", дістав ультимат.

● **Вісім осіб у Фінляндії** дістали на таємній судовій розправі кару від 10 місяців до 8 років за шпигунство на користь Совєтів і Швеції. Голова фотографічного відділу фінляндського летунства, капітан Сальо дістав, за продаж секретних фотознімок, 8 років в'язниці. Між шпигунами була також одна жінка.

● **Дружина Чарлі Чапліна**, уроджена американка, донька померлого письменника - драматурґа О'Ніла, зреклася американського громадянства. Чарлі Чаплін, славнозвісний фільмовий артист, є англійським громадянином і, хоч жив у ЗДА 40 років, не хотів американського громадянства. Коли він минулого року виїхав до Европи, державний секретаріят повідомив, що Чапліна не впустять назад до ЗДА за його комуністичні симпатії.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$ 5.25	Six months	$ 5.25
На три місяці	$ 2.75	Three months	$2.75

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ПАРТІЙНІ ТЕМПЕРАМЕНТИ

Партійні суперечності й партійні темпераменти є такою самою складовою частиною демократичної системи, як і голосування та вибори. Вихована і призвичаєна до демократичної системи, публіка вже призвичаєна до партійних орацій та перебільшень і вміє, як кажуть, відділити зерно від полови. Все ж таки, коли ці перебільшення і темпераменти проявляються в невідповідному часі і йдуть задалеко, тоді з усіх боків починають лити на голови партійних ентузіястів холодну воду. Американці люблять боротьбу і змагання, вважаючи їх за спорт, але так довго, доки ці змагання є „фер", чесні. Та вони відвертаються і засуджують тих, які засад чесної гри не додержують. Ця історія повторюється під час кожних виборів, і ми є свідками такого самого процесу в цьому виборчому році.

Кілька днів тому провідник демократів у Конґресі, Сем Рейборн, гостро зареаґував проти „нікчемних, неправдивих і підлих" обвинувачень, що їх він добачає в твердженнях республіканців у Конґресі і поза ним, зокрема обвинувачення дорадника президента Айзенгавера, Шермана Адамса, який назвав демократів „садистами" та „поширювачами паніки перед депресією". Рейборн вимагав, щоб президент Айзенгавер припинив ці „очорнювання", попереджаючи, що коли вони будуть продовжуватися, тоді демократи відмовлять президентові своєї пітримки в Конґресі.

Наступного дня після виступу Рейборна забрав у цій справі голос пресовий секретар Білого Дому, Джеймс Гаґерті, і намагався спростувати демократичні обвинувачення в „очорнюванні", кажучи, що республіканці „говорять тільки правду".

Інакше зареаґував на це сам президент Айзенгавер. На своїй тижневій пресовій конференції минулої середи він намагався дещо прохолодити зростаючу партійно-політичну температуру, кажучи, що теперішній час занадто серйозний, щоб можна собі дозволяти на партійні екстреми. Докір президента в цій справі стосувався однаково, як республіканців, так і демократів. Президент, відповідаючи на запит, окремо підкреслив, що курсу гамування партійних пристрастей повинні придержуватись проводи партій.

Преса, як вираз публічної опінії, зареаґувала на цей виступ президента Айзенгавера з найбільшим признанням. Во, цілком розуміючи й схвалюючи саму партійну боротьбу за впливи, апробуючи теж в засаді намагання одної партії збивати свій політичний капітал з помилок чи недомагань другої партії, пересічний громадянин все ж таки вважає, що в цьому мусить бути міра. Бо, як великої шкоди може завдати країні і народові безпідставне поширювання того, що можна б вважати „панікою" перед депресією, так не меншої шкоди завдають нації республіканські тенденції обвинувачувати демократів та їх попередні адміністрації майже в зраді. Партійних представників, які поширюють такі твердження, преса називає „дикими людьми" і перестерігає їх, що такі виступи не тільки не принесуть їх партіям жадної користи, але, навпаки, можуть коштувати їм великі втрати при найближчих виборах.

В того роду реакції на партійні пристрасті не можна не добачувати чергового великого виправдання американської демократичної системи та великої зрілости американського загалу, який не тільки не дасть себе зловити на хитрі гачки партійних демагогів, але й своєчасно перестерігає їх, щоб вони із своїми партійними пристрастями не заганялись задалеко.

Таких і подібних проявів американської „демократії в дії" маємо багато кожного дня, однаково, як у великих, так і в малих справах. З приємністю можна ствердити, що подібні засади „чесної гри" поступово починають переважати і в українському партійництві, доказом чого могла б бути сумна подія смерти та похорону президента УНР на вигнанні, сл. п. Андрія Лівицького. Побажати б тільки, щоб такі засади і таке поступування стали серед українців щоденною практикою. Це можна б досягнути, якщо б на сторожі такої чесної гри між партіями та загального добра понад партіями стояв український загал так само, як стоїть американський.

КРУТИ НЕ ПОКОЯТЬ МОСКВУ

Крім фактів національно-визвольної боротьби, які фальсифікує Москва, є що багато фактів, які вона замовчує, ніби їх не існувало. До замовчуваних фактів належить бій під Крутами.

В кінці минулого року під редакцією А. Панкратової в Москві вийшов збірник статтей різних авторів п. з. „Установление советской власти на местах в 1917-1918 годах". І от з цього збірника підсовєтське молоде й середнє покоління зможе довідатись про бої під Крутами, що про них — з певністю можна сказати — зовсім не знало. Звичайно в совєтській публікації Крути трактуються фальшиво, але ця фальш така незграбна, що дає можливість читачеві дійти до правди. В згаданому збірнику надруковано статтю А. Лещенка „Борьба за установление Советской власти в Харькове". Автор пише про битву під станцією Крути в січні 1918 року. Цю битву він вважає рішальною, від якої залежала доля Києва. А. Лещенко зазначає, що „контрреволюційні війська Петлюри були розбиті московськими і петроградськими червоноґвардійцями". Партійний орган „Комуніст" (ч. 14, вересень, 1953), рецензуючи цей збірник, поправляє Лещенка, що, мовляв, „в дійсності війська Української Ради в дводенній боротьбі біля станції Крути були розбиті загонами українських робітників і селян при братерській допомозі червоноґвардійців Москви і Петрограду".

Ми не раз чули запевнення московської пропаґанди, що український нарід тричі прокляв, знищив або вигнав і давно вже забув найзапекліших своїх ворогів українських буржуазних націоналістів. Дійсно, були часи коли не український нарід, а його північний поневолювач намагався замовчати факти національно-визвольної боротьби і її провідників. Тепер спостерігаємо протилежне явище! Хоч і в лайливій формі, але окупант примушений, з неприємних для себе причин, пригадувати знову Грушевського („фальсифікатор історії"), Винниченка, Петлюру („агента чужоземного імперіялізму"), Хвильового („фашис"), Мазепу („ганебний зрадник, єзуїтський вихованик") Українську Центральну Раду, Директорію („контрреволюційні націоналістичні уряди"). Пригадка про бої під Крутами і надання їм такого вирішального значення є в цьому відношенні просто „сенсацією".

Очевидно це не є окремий випадок. В національній політиці СССР назрівають якісь великі події. Кількість статтей у совєтській пресі і характер висловлювання совєтських лідерів вказують на те, що національне питання набирає дедалі більшої гостроти. Спочатку підіймався лемент про якихось абстрактних „буржуазних націоналістів". Потім пішла мова про те, що серед совєтського населення є ці націоналісти, що „пережитки капіталізму найбільш живучі в ділянці національного питання, вони мають можливість хитро маскуватися в національному костюмі . . . капіталістичне оточення прагне відживити пережитки націоналізму в нашій країні" („Комуніст", ч. 15, жовтень, 1953). В цьому ж числі „Комуніста" дається конкретна рецепта, кого вважати націоналістом.

Немає тепер такої події в СССР, при якій не згадувало б цю пекучу національну проблему. Забріханість, з якою її трактується, лише допомагає поневоленим народам і б'є по Москві. Бо хто повірить, наприклад, в таке запевнення „Правди" (26 січня): „Советський народ, добившись корінного вирішення національного питання, з великою увагою ставиться до національних стремлінь і прагнень інших народів світу".

Так реклямована „дружба народів" тримається на брутальній силі. „Наша партія... нікому не дозволить захитати чи послабити велику нерушиму дружбу народів Совєтського Союзу", заявив у Москві на святкуванні тридцятих роковин смерти Леніна оберпропаґандист Поспєлов.

З перспективи лише неповних сорока років бачимо, з якою живучою політичною силою виступали крутянські герої. Сьогодні їхня пам'ять не може відзначатись як окремий замкнутий в собі епізод. Їхня мала фізична сила коли вони виходили зі зброєю під Крутами, з кожним роком виростає у все могутнішу політичну силу, яка неминуче забезпечить і військову перемогу. Крутянські герої започаткували той великий історичний процес, який сьогодні захитує створену терором імперію, примушуючи її московських господарів день і ніч брехати про дружбу народів, про їхню державність і економічний добробут. (ЛЛ)

В царстві КЦАБівських мертвих душ

I. Мельґунов проти американських долярів

В першій половині січня ц. р. деякі російські часописи надрукували коротке повідомлення з Парижу про те, що відомий російський еміґрантський діяч Сергій П. Мельґунов був „примушений відмовитися від редаґування журналу „Возрождєніє" і що він відмовився також від „предсідництва в Координаційному Центрі" („Координаційний Центр Антибольшевицької Боротьби", скорочено КЦАБ). Як причину „відмовлення", подано „розбіжності з іншими членами Центру в поглядах на справу тактики в ставленні до Американського Комітету" (колись „Визволення народів Росії", тепер: „Визволення від большевизму").

Кілька днів пізніше нюйоркське „Новое Русское Слово" (з 14 січня ц. р.) надрукувало листа самого ж Мельґунова з повідомленням, що з січневою книжкою „Возрожденія" він припиняє свою співпрацю в журналі, видаванім Гукасовим, і просить звертатися до нього тільки на адресу часопису „Россійскій демократ" у Парижі. Ще кілька днів пізніше в російських газетах появилися натяки про те, що Мельґунов відмовився від предсідництва в КЦАБ'і не сам, але що його примусили „відмовитися" чи пак уступити.

Куліс всієї цієї таємничої справи досі в російських газетах не висвітлено.

Найкраще для ствердження фактичного стану хочемо пригадати, що Мельґунов був не тільки співробітником, але й засновником і до останнього часу редактором репрезентативного російського журналу „Возрождєніє", видаваного в Парижі. (Почав виходити в 1925 році як щоденна газета, в 1936 році став тижневиком, з приходом німців у 1940 році припинив свій вихід і щойно з січня 1949 року появляється книжками як „Литературно-политическія тетради").

В 29-ій книжці цього журналу „Возрождєніє" за вересень-жовтень 1953 року, яка вийшла друком, з огляду на паризькі страйки, щойно в грудні мин. року ще за редакцією С. Мельґунова надруковані деякі матеріяли, які кидають трохи світла на теперішнє існування КЦАБ'у і з'ясовують, чому Мельґунов був примушений уступити.

Перший з цих матеріялів — це „звернення" КЦАБ'у до „зарубежной общественности", датоване днем 30 серпня 1953 року в Мюнхені, значить датою, коли Американський Комітет припинив виплачувати субвенції КЦАБ'ові та його організаціям і після якої перестали діяти такі організації, як різновизначувані „об'єднання українських федералістів", і перестали появлятися їх органи такі, як „Східняк" і „Федераліст-Демократ".

В цьому „зверненні" підписаному 15-ма організаціями, „пленум конференції КЦАБ'у" подає до відома м. ін. таке:

„Всі спроби противників Координаційного центру антибольшевицької боротьби завдати йому удару ззовні або зірвати його зсередини відбиті єдиним фронтом 15-и російських і національних організацій, які творять сьогодні КЦАБ . . .

„. . . організації, об'єднані загальною справою антибольшевицької боротьби, досвідом дружньої роботи підтвердили, що два принципи, покладені в основу статуту КЦАБ'у, є непорушним фундаментом такого об'єднання і зосередження антикомуністичних сил Закордону. Ці основні позиції — це принцип невирішування наперед (рос: непредрешенчество) і рівноправности всіх напрямків демократичної думки всередині кожної національної еміґрації.

„Початково й Американський комітет визволення від большевизму стояв на таких же принципіяльних позиціях, що політично й морально виправдувало для Координаційного центру співпрацю з цим Комітетом і робило цю співпрацю можливою. (Вияв справжньої російської нахабности: загально ж бо відомо, що КЦАБ постав з моральною і матеріяльною допомогою і навіть за ініціятивою Американського Комітету! — Н. В.). Але згодом провід Американського Комітету в погоні за нежиттєвою фікцією об'єднувати необ'єднувальне пробував увести до КЦАБ'у відкритих прихильників розподілу Росії, передрішенців-сепаратистів (задержуємо російський термін, бо він неперекладний — „предрешенец" — той, що вирішує наперед — Н. В.). У висліді цей провід відсуває все більше й більше на задній плян дійсну і дійову боротьбу проти большевизму і навіть пішов шляхом, що фактично паралізував цю боротьбу. Тож ніякими двозначними компромісами не можна усунути глибокої невідповідности вирішальної наперед сепаратистської концепції розподілу Росії з послідовною демократичною не вирішувальною наперед концепцією скинення большевизму. Не можна, зокрема, чекати від російських політичних організацій, опорою яких був і буде руский народ, щоб вони „об'єднались" з сепаратистами-передрішенцями, які замінюють антибольшевицьку боротьбу боротьбою проти русского народу . . .

„Право народів, що заселюють територію сьогоднішнього СССР, на самовизначення, здійснюване актом свобідного народного волевиявлення після остаточного скинення большевизму, визнають всі організації — російські і національні, які входять до КЦАБ'у. Вони були і залишилися вірними своєму слову і прийнятим на себе зобов'язанням. Але закордонна громадськість знає з опублікованих Координаційним центром документів, що на ніякі угоди з совістю КЦАБ в його сьогоднішньому складі не пішов і не піде. Незмінно готовий на створення найширшого фронту антибольшевицької боротьби російської і національної еміґрації на основі невирішування наперед (непредрешенчества) і послідовного народоправства, Координаційний Центр не на словах, а на ділі твердо обстоює вихідні позиції свого статуту, визнаного у свій час і Американським Комітетом [illegible]

„Навіть позбавлений матеріяльної підтримки Американського Комітету, Координаційний центр продовжуватиме в рамках своїх можливостей почату ним справу активної боротьби з большевизмом (за два роки ще нема ніже короткого звіту про фактичний стан цієї „боротьби" — Н. В.). Рахуючи себе відсьогодні звільненими від будь-яких зобов'язань, які випливають із односторонньо порушених Американським Комітетом порозумінь з КЦАБ (! — Н. В.), Координаційний Центр звичайно не несе більше ні політичної, ні моральної відповідальности за „акцію" Американського Комітету, в тому числі й за роботу радіовисильні „Освобождєніє", яка перестала бути виразником політичної еміґрації народів, що сьогодні живуть в СССР, і не має права говорити в її імені".

Це повне мегальомані звернення „пленуму КЦАБ'у" закінчується закликом до „еміґраційної громадськости" складати пожертви на „фонд борьби за освобождєніє порабощенной большевізмом Родіни" і надсилати їх на „почтовий текущий счет С. П. Мельґунова" в Парижі.

Це звернення і супровідна стаття А. Міхайловского в цьому ж числі „Возрождєнія" стали причиною обурення більшости членів КЦАБ'у, яким цілком не хотілося остаточно поривати з Американським комітетом і втрачати надії на американські кредити. Добровільні датки на поштове поточне конто п. Мельґунова їх „не влаштовують", тим більше, що вслід за цим зверненням „пленуму" КЦАБ'у з мюнхенської радіовисильні „Освобождєніє" звільнено кількох кцабістів. За обуренням почався відкритий бунт, і Мельґунов, якого, до речі, в КЦАБ'і підтримував початково Керенський, мусів уступити.

Що вся ця справа з Мельґуновим пішла з-за . . . американських долярів підтверджують і деякі голоси, що впали 14 жовтня м. р. в Ню Йорку під час дискусії на першому зібранні „відділу КЦАБ'у в ЗДА", за участю А. Керенського. У відповідь на слова Керенського, який заявив, що КЦАБ має можливість і повинен продовжувати працю, бо окремі організації зробили „взноси" до спільної каси із зроблених заощаджень з минулих дотацій, окремі дискутанти (наприклад, Васільєв від СВОД'у) радили договоритись таки з Американським Комітетом, щоб і далі діставати гроші. Підтримував у цьому Васільєва і представник „українських федералістів-демократів" якийсь Лєонідов який водночас відраджував робити те, до чого закликав КЦАБ у своєму зверненні: збирати гроші серед еміґрації.

Принципи — принципами „непредрешенчество — непредрешенчеством", а жити треба, особливо ж, коли можна жити не працюючи й одержуючи задовільні дотації. Тим більше, коли заінтересовані добре знають, що еміґраційна російська „общественность" не така то квaплива давати тяжко зароблені центи на організування „мертвих душ", про які буде мова в чергових статтях.

Н. В.

К. Кисілевський

„Українці у Вільному Світі"

(Нова Ювілейна Книга Українського Народного Союзу. Зредаґували: Л. Мишуга й А. Драган)

Шістдесят важких років за Українським Народним Союзом, що з маленької клітини виріс у могутній центр української іміґрації в ЗДА. „За тих 60 років він впустив українське коріння глибоко в американську землю і черпає з неї життєдайні соки, видаючи з кожним роком все повніші й все більш зрілі овочі для української волі". — Ці слова голови УНС Дмитра Галичина в статті „В шістдесяті роковини" характеризують якнайкраще працю тієї корисної установи. Союз виплатив досі понад 10 мільйонів долярів посмертних запомог та допомог хворим, а за 14 останніх років — понад мільйон долярів дивіденд, 1,200,000 долярів нагород, і так рятував від злиднів тисячі наших людей. Союз витримав удари з боку п'ятиколонних шпигунів та неперебірчивої демагогії. Союз видав десять книг англійською мовою, що відкрили очі американським читачам на історію, культуру та ідеали України і зробили перелом в американській опінії відносно України та цілого европейського Сходу. Союз став найбільш потрібною для українців школою і кузнею справжнього державницького виховання й думання. Союз має 70,000 членів, видає „Свободу" і десяткам корисних установ допомагає стати на ноги.

В останніх часах Союз закупив за 70,000 долярів посілість у Керґонксоні на вакаційну оселю та сиротинець і почав організувати курси українознавства, як це видно із статті Г. Германа: „Конвенції УНСоюзу".

Ці короткі відомості, що в цифрах і ідеях показують успіхи цієї установи, наповнюють кожного читача справжнім довір'ям та гордістю, якщо він сам є членом УНС. Для всіх цих тихих та ревних робітників УНС належиться глибока пошана та щирий подив."

У книзі є 45 статтей, віршів та нарисів, що оформлюють питання нашого скитання по цілому світу. Скільки тут знаменитих звітів з діяльности різних установ, що закордоном, позбавлені рідної землі, не спускають вниз свого прапора, але гордо несуть його, промощуючи шлях для майбутніх нових поколінь, ідей. Для прикладу подамо тільки заголовки статтей: Олена Кисілевська: Українське жіноцтво у вільному світі, Лев Ясінчук: Українське шкільництво поза рідними землями, Василь Мудрий: Нова українська еміґрація, В. П. Шерш: Пласт у минулому і сучасному, О. Тарнавський: Українські письменники у вільному світі, В. С.: Українські мистці у вільному світі, Л. Луців: Українська література по цьому боці залізної заслони, І. Людим: Наші могили на чужині, Д-р Р. Осінчук: Українські лікарі в Америці, С. Куропась: Шікаго — наша твердиня в Америці.

Між нарисами та оповіданнями про діячів-патріотів найвищої оцінки заслуговує спомин о. П. Понятишина: Митрополит Андрій Шептицький в Америці. Він глибоко і правдиво зображує того великого князя нашої Церкви, що не завагався в добу несправедливого присуду над нашим народом збоку альянтів застукати до воріт найправдивішої демократії світу, ЗДА, і найвищим її представникам сказати слово правди. Не завагався він звернутись до українських іміґрантів за допомогою для сиріт та жертв війни [illegible] особисто, навіть не ви[illegible] грошей на засоби ком[illegible]ації в Ню Йорку, збира[illegible] на цю ціль, хоч вже тоді розболілась у нього нога. Цей скромний спомин — то наче мармуровий пам'ятник на гробі нашого соборного духового провідника.

Є в книжці також замітний нарис про наші голлівудські величини, повен щирости та подиву для наших земляків, що, дякуючи щасливій долі, зайняли такі визначні позиції, а не загубили своєї національної свідомости і своїм українством можуть бути прикладом для всіх молодих українців в ЗДА та в інших країнах нашого поселення. Якої великої пошани заслуговують за цей тільки добрий приклад такі, як Іван Годяк!

Є в книзі ціла низка статтей — звітів з різних частин світу, де тільки стала українська стопа. Деякі з них направду основні, напр. А. Гладиловича: Українська громада в Тунезії, М. Гепа: Українська іміґрація в Бразилії, д-ра Д. Бучинського: Українці в Еспанії, Є. Онацького: Українці в Південній Америці, та інші.

Є тут теж багатий звідомний матеріял з життя відділів УНСоюзу.

Врешті не можна забути про враження, яке викликає ця книга своєю технічною сторінкою: окладинка М. Бутовича з модною символістикою, ілюстрації, світлини гарні та цікаві, календар, друк, старанна коректа, приємне для ока письмо — то прикмети цієї великої книги (383 стор.) при низькій ціні ($2).

Коли робити якісь неґативні помічення, то хіба треба підкреслити брак звідомлень з деяких наших поселень, як напр. з Німеччини, Франції, Англії, Бельгії, Італії, Австрії та інших вільних країн. Нема тут теж даних про курси та школи українознавства в країнах нашого поселення, про працю українського вчителя, про українського правника, священика, інженера тощо. Виправдує це одна „золота думка": хіба про всіх можна написати?!

Отже, будемо висловом читацького загалу, коли щиро вітатимемо цю гарну та дбайливо видану книгу, а УНСоюзові зложимо щирі побажання якнайкращих успіхів у дальшому змаганні за велике і славне діло.

Микола Понеділок

ЛЮБОВ ПО ДИРЕКТИВАМ ПАРТІЇ

Наступав романтичний вечір. Бриґадирша свиноферми „Плем'я Ільїча", лавреат сталінської премії по плеканню стовідсоткових свиней, комсомолка Мура Кривозуб, вискочила з хати. На вулиці її чекав Вася Пузир, сільський зубний лікар, стахановець в зириванні зубів, який нещодавно закінчив заочний ветеринарний факультет Київського сільсько - господарчого технікуму.

Вася стоїть біля тину, мов на голках. З однієї ноги переступає на другу, чекаючи свою любку, лавреатку Муру Кривозуб. Як він її шалено любить! Як тільки заочно закінчив ветеринарію і одержав призначення зубного лікаря в цьому колгоспі, — вже тоді його серце щось відчувало. Тріпалося жахливо. А вже як приїхав сюди і одного вечора, в клюбі, на танцях, побачив Муру, в брезентових піхотинських чоботях, в защитній військовій блюзі, підперезану артилерійським поясом, полюбив її страшною любов'ю. І ця любов горить донині.

Вася оглянувся, чи не йде його кохана. О, щастя! В темноті блиснула бляха артилерійського пояса. Йде. Вася затамував подих. Мура вже біля нього. Мовчанка. . . Вася, глянувши на місяць, зітхнув. Мура, солідаризуючись з ним, теж зітхнула.

— Здраствуй, Вася!

— Здорова, Муро! Як там у тебе на свинофермі?

— На сто відсотків. Вчора свиня „Зірка" опоросилася.

— Ну й як, по пляну?

— Трохи не виконала. Заплянowано було 12 поросят, а привела лише десять.

— Ага, значить не виконала норми. В мене теж сьогодні плян зірвався.

Замість запланованих двадцяти зубів, вирвав лише п'ятнадцять. Голові колгоспу хотів вирвати п'ять зубів, так не дав, несвідомий елемент. Казав: — Тобі головне — плян виконувати, а мені — здоров'я.

Знов замовкла кохана пара. Місяць піднявся вище, десь кракнула ворона, з асенізаторної удобрювальної бриґади імені 19 Партз'їзду подув вітер. Мура заложила за артилерійський пояс руки, Вася — в широкі кишені галіфе, і дивилися, зітхали, гіпнотизували одне одного.

— Глянь, Мура, який місяць червоний,

— Аж горить. Напевно там пролетарська революція палає.

— Та щось на те похоже. Я ось вже п'ять років кавалерствую, виходжу кожного вечора на вулицю, дивлюся на місяць і бачу одну і ту ж картину: брат-пролетарій підняв на вила брата-куркуля і не може ніяк його заколоти.

— Мабуть нема там партійного керівництва.

— Певно, нема. Коли б там було політбюро, давно заколов би. А так затягується революція на місяці.

— Жаль. Ти що завтра робиш, Вася? Знов у зубній амбуляторії?

— Ні. Йду на прорив удобрювальної бриґади. Вивозитиму удобриво на картопляні плянтації.

— Яке удобриво?

— Куряче, високоякісне. А ти що робиш завтра?

— Приготовляю свиню „Побєду" до сільсько-господарчої виставки. Треба мити її і кожної години температуру міряти.

Знов закохана пара замовкла. Вася взяв руку Мури і притулив до своїх грудей.

— Знаєш, Муро, про що я оце тепер думаю?

— Напевно про доповідь товариша Хрущова на з'їзді партії.

— Ні, не вгадала. Думаю про Кремль. Там тепер, після праці, відпочивають вожді.

— Так, в мавзолеї і за мавзолеєм. Ленін, Сталін, Молотов, Мікоян. . . Як нам щасливо живеться, Ваня. Он наша свиноферма стоїть. За свинофермою колгоспне державне болото, за болотом клюб відпочинку. Гарно. Хоч тепер, восени не так. Літом ліпше. Особливо на державному болоті. Жаби соцзмагаються між собою.

— О, так! Пригадую, одна жаба викличе на соцзмагання другу, одна квакне, друга ще ліпше, і за хвилю такий творчий ентузіязм закипить в болоті, що не описати.

— А соловейко як перевиконує норми. Залізе в кущі і про щасливе життя виспівує. А репродуктор передає марш Дунаєвського, а жаби акомпаньюють. Ех, життя ж у нас, Муро, пречудове.

— Тепер трохи змінилося. Похолоділо. До зими йде.

— А в моєму серці й до цього часу горить огонь Паризької комуни. А який ідейний стан твоєї грудної клітки, Муро?

— Марксо-Леніно - Сталінський.

— Це добре. Можна покласти руку, Муро, на твої робітничо-селянські плечі?

— Можна. Але не аґресивно.

Вася приблизився до Мури і поклав руку на її праве робітничо-селянське плече.

— Ти щаслива, Муро?

— Так.

— Про що ти думаєш тепер?

— Думаю, що вірно сказав товариш Маленков: „Любов — не картопля, не викинеш в коноплі".

— З якого тому ця цитата товариша Маленкова?

— З першого. Читай промову товариша Маленкова на похоронах Сталіна. Вася перехилився до Мури, але тоді почув кроки, які зближалися. З темряви виринула постать сестри Мури, комсомолки Жені.

— Муро! Ти забула, що тато прислав з Одеси брезентові чоботи нам на двох. Я вчора сиділа на печі, сьогодні твоя черга сидіти. Давай чоботи.

— Іди, я зараз прийду і скину.

Женя пішла. Мура востаннє зітхнула.

— Ну що ж, Вася, треба йти скидати чоботи. Чув, як прискочила чорна реакція. До побачення. Хай живе п'ятирічка в чотири роки!

— Хай живе, Муро! Як матимеш завтра час, приходь на поле. Я буду працювати парою вороних. На моєму асенізаторному возі буде червоне гасло: „Дамо країні більше пташиного удобрива."

— Добре, Вася. Але виконай норму. Бо інакше на любов не розраховуй.

— Будь певна. А ти там ударно приготуй свиню „Побєду" до виставки.

Розійшлися. Комсомольська любов, витримана в стилі соціялістичного реалізму, закінчилася.

Ірина Павликовська

ВІДВІДИНИ УКРАЇНЦІВ В ЕВРОПІ

(Репортаж)

(4)

Тяжко хворі приміщені в санаторіях, з того найбільше в Гавтінгу біля Мюнхену. Деякі з хворих перебувають в санаторіях вже по кілька років. По закінченні лікування вони вертаються до таборів, але в умовинах злиденного життя знову попадають в недугу. Найтрагічніше те, що по повороті з санаторіїв їм приходиться мешкати в одній кімнаті з дітьми. Це — власне найбільша небезпека для дітей.

Окремо хочу сказати про школи і садки. Як я вже зазначала, чисто українських таборів вже нема, і діти живуть в чужому окруженні, ходять до німецьких шкіл, а часто й до німецьких садків. Наші організації почали формувати українську доповняючу школу і садки. В більшості таборів немає окремих шкільних приміщень, і тому використовується приміщення німецьких шкіл. Щойно тепер німецький уряд заповідає, що при оселях будуть будувати т. зв. „культурґебойде". Усіх шкіл в Німеччині є 34, з того у британській зоні 14 з 286 учнями. Вони підлягають шкільним референтам центрального представництва, а на британській зоні — українського представництва. Велику ініціятиву і допомогу, головно в організації та провадженні садків, дає Об'єднання Українських Жінок.

Старші віком. Люди у віці понад 65 років, самітні, приміщені в домах для старців — (альтерсгайм). Ці доми створені в більшості коштом ІРО, чи інших міжнародних організацій. Доми для старців поділені під кутом віровизнання і утримуються коштами католицьких та протестантських організацій. Під оглядом приміщення і режиму вони далеко кращі від тих, що їх утримують сестри в Бельгії чи Франції. Але люди, які перебувають в тих домах, відрізані від життя і морально пригноблені. Безвиглядність положення, постійні похорони пригноблюють їх ще більше.

Громадське життя. Не зважаючи на тяжке положення і невідрадні умовини, існує серед залишенців організоване громадське життя, що його ЦПУЕН репрезентує перед владою і українською громадськістю. Воно очолює і допомогову акцію. В часі мого побуту головою ЦПУЕН був д-р В. Плющ, а урядуючим заступником ред. Роман Ільницький. У британській зоні діє Українське Представництво на Північно - Західню Німеччину. Його головою є д-р Менцінський, а урядуючим головою проф. С. Бобеляк. По таборах і скупченнях існують місцеві представництва — Комітети.

З громадських організацій хочу згадати ще Об'єднання Українських Жінок на Еміґрації, яке працює на терені цілої Німеччини і має сьогодні 19 Відділів. Ініціятиві та допомозі ОУЖ завдячують своє існування більшість дитячих садків та шкіл. Рівночасно ОУЖ веде допомогову діяльність в користь жінок, дітей, головно з акції „Матері і Дитини" а також продовжує освідомчу і культурну роботу серед жіноцтва. З молодечих організацій існують Пласт і СУМ. Пласт улаштовує вліті пластові табори для дітей, що вимагає великих коштів, які наші залишенці не всилі покрити. Діяльно працює також СУМ, що має свої осередки в різних таборах. Громадські установи містяться в Мюнхені на Дахауер Штрасе 9. Там містяться також церква і парафія УАПЦ. Другий великий центр знаходиться при Данкельштрасе 4. Тут приміщені канцелярія Ген. Вікарія о. П. Голинського. В першому дні нашого приїзду до Мюнхену був тут на візитації Високопреосвящ. Владика І. Бучко, і ми мали честь бути в нього на авдієнції, а також зложити візиту о. Ген. Вікарієві Голинському. В тому самому дні ми мали честь особисто говорити з членами Президії і Виконного Органу УНРади. Так щасливо склалося, що саме тоді приїхав до Мюнхену в. о. Голови Президії УНР п. Іван Багряний.

Окремо треба згадати про редакції українських часописів. В Мюнхені виходять: „Християнський Голос", „Український Самостійник", „Сучасна Україна", а в Новому Ульмі — „Українські Вісті". Крім того в Мюнхені виходить журнал „Україна", а в Ганновері — „Україна і Світ".

В Мюнхені має свій осередок Український Вільний Університет, ректором якого є д-р Мірчук, а також УГТІ, ректором якого є д-р Савицький. УГТІ запровадило в себе курси позаочного навчання і практичні технічні курси. З установ, які займаються допомогою, поза поданими вище, слід згадати УСХС та Союз Українських Інвалідів. В Мюнхені також діє представництво ЗУАДК, яке в дні мого побуту очолював д-р Я. Кальба.

(Продовження буде)

Вам не можливо обійтись без забезпечення, а найкраще і найпевніше забезпечення дасть Вам Український Народний Союз!

ЯК ВИПОВНЯТИ АШУРАНСИ ЗУАДКОМІТЕТУ?

Злучений Український Американський Допомоговий Комітет дістав дозвіл уряду вести переселенчу акцію згідно із новим законом, так званим „Актом допомоги втікачам з 1953 р.", та й дістав право мати свої власні ашуранси. Це право подав Управі ЗУАДКомітету до відома Державний Департамент таким письмом:

"The Administrator has granted unlimited recognition to the United Ukrainian American Relief Committee in so far as your endorsement of the Assurances of sponsors of refugees, escapees and expellees are concerned, in the undestanding that your statement in paragraph 15. of the application means that you will aasume full responsibility for the support of the aliens concerned pending their resettlement by your Organization in suitable employment and housing as required by the Refugee Relief act of 1953".

(„Адміністратор уділив Злученому Українському Американському Допомоговому Комітетові необмежене право завірювати (ендорсувати) ашуранси американських спонзорів для переселення втікачів, біженців і виселенців — з тим, що параґраф 15 постанови означає, що Ви берете повну співвідповідальність за підтримку новоприбуваючого через Вашу організацію відносно відповідного затруднення і приміщення, як цього вимагає Акт допомоги втікачам із 1953 року").

На підставі цього розпорядку Управа ЗУАДКомітету дістала власні ашуранси на переселення українських втікачів і має право завірювати ці ашуранси після того, як їх виповнить — згідно із законом — американський громадянин.

Тут подаємо загальні напрямні, як виповняти такий формуляр нового ашурансу, означений „Форма ДСР — 8", щоб він був важний.

Ашуранс, як уже ми подавали, може підписати виключно американський громадянин, який має американське громадянство через народження, чи теж через натуралізацію. В горішній частині ашурансу цей громадянин — спонзор подає точне своє ім'я і прізвище та адресу. Ашуранс поділений на три секції. Перша Секція відноситься до випадку, коли спонзор знає апліканта, якого хоче переселити до ЗДА, і може подати його імена і прізвище, як теж адресу. То ж і вписує він в порядку перше ім'я і прізвище головного апліканта і його адресу, далі місце і дату народження та національність. Якщо аплікант з родиною, тіж самі дані треба подати для жінки і дітей. Якщо спонзор виповняє ашуранс для анонімового апліканта, тоді він не виповняє першої секції, лише другу, де окреслює, згідно з питаннями, якого апліканта бажає переселити.

Якщо аплікант поданий і спонзор виповнив першу секцію, тоді не виповняє другої секції. В третій секції, яку треба виповнити і для іменного і безіменного апліканта, треба дати запевнення, що спонзор не допустить, щоб його аплікант став тягарем суспільства після приїзду до ЗДА, як теж треба подати характер пропонованої новоприбуваючому праці, назву і адресу фірми, як теж час для затруднення. Далі в тій же секції треба подати місце, де новоприбулий замешкає, з заподанням точної адреси та й мешканевих можливостей.

Всі ці дані підписує спонзор, подаючи при тому ствердження, що він є американським громадянином, місце й дату свойого народження, рідню і дані особисті про рідню, яка на його утриманні, як теж відомості про те, чи він вже спонзорував приїзд нових іміґрантів і скільки. **Підпису спонзора не треба завірювати у нотара.** Він має підписати ашуранс у приявності відпоручника нашого Комітету, або — якщо в даній місцевості нема Відділу ЗУАДК —, переслати Канцелярії ЗУАДК для затвердження.

Дальшу частину ашурансу виповняє наша Канцелярія.

До спонзора належить теж дістати потвердження від Уряду Праці, що праця, пропонована для нового іміґранта, дійсна. Це може він зробити за посередництвом нашого представника, який збере більше виповнених ашурансів та й потвердить їх у місцевому Уряді Праці.

Новий ашуранс ЗУАДКомітету на переселення треба виповняти в шести копіях. Одну копію залишає собі спонзор, одна копія залишається у нашого представника, а оригінал і три копії треба переслати на нашу адресу:

United Ukrainian American Relief Committee, Inc.

P.O. Box 1661, Phila. 5, Pa.

Якщо в котрійсь місцевості нема технічних можливостей виповнити ашуранс, тоді спонзор може зробити це через нашу канцелярію, пересилаючи окремо всі потрібні дані, згідно з питаннями на формулярі ашурансу.

Оплата за переїзд полагоджується подібно, як це було в акції переселення на основі закону про Ді Пі. Переїзд морем відпадає від спонзора, але він мусить оплатити переїзд на континенті, як і адміністраційні кошти, які згодом новоприбулий зобов'язаний спонзорові повернути.

Ці нові ашуранси ЗУАДКомітету дають велику полегшу в переведенні переселення, згідно з постановами нового закону. Їх легше виповнити та й не треба до них тих усіх залучників, як відписів про майтковий стан, нотаріяльних завірень тощо. Але ці влегшення є лише для спонзорів. Для ЗУАДКомітету ці нові ашуранси багато трудніші та й вимагають великої відповідальности. ЗУАДК робив великі старання, разом з іншими американськими добровільними організаціями дістати їх лише тому, щоб добитись якнайбільших успіхів у переселенні. Але з тим взяв ЗУАДК на себе відповідальність разом із спонзорами за новоприбуваючих іміґрантів. Тому то в цій акції допомоги українським втікачам у переселенні до ЗДА на нове поселення мусить взяти участь уся українська громада у ЗДА. Хоч спонзорами можуть бути лише американські громадяни, то теж і ті нові поселенці, які ще не мають громадянства, а які найкраще знають нужду наших залишенців і найкращу розв'язку проблеми „скитальщини" в переселенчій акції до ЗДА, мусять станути діяльні в цьому новому переселенні, організуючи переселенчі осередки в усіх місцевостях та й допомагаючи в розселенні новоприбуваючих і у збірці фондів на переселенчі цілі.

Лише спільними силами, співпрацею зі Злученим Українським Американським Допомоговим Комітетом, який підняся нового переселенчого завдання, та й жертвенністю всієї української спільноти у ЗДА зможемо допомогти українським залишенцям в Европі переселитись до нашої країни та почати тут нове життя.

ЗУАДК взяв на себе відповідальне завдання, американський уряд довірив йому це завдання, а його виконання залежить лише від нашої української громади. То ж і візьмімось за це нове діло дружньо і охочо!

Злучений Український Американський Допомоговий Комітет

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Йонґставн, Огайо

Свято Соборности

Старанням Філії У. К. Комітету в Янґставн, Огайо, дня 24 січня 1954 р. влаштовано свято Соборности і Державности.

Свято розпочато Панахидою за поляглих Борців за волю України, а також за президента УНР сл. п. Андрія Лівицького. Панахиду відслужив о. Олійник. По панахиді публіка досить численно зійшлась до церковної залі, де голова місцевої Філії УКК, п. Ю. Присташ, відкрив Свято. Місцевий парафіяльний хор „Бандурист", під проводом свойого диригента п. Тимінського, відспівав Американський Гимн. Вступне слово виголосив о. Олійник, молодий ще священик, що ніколи України не бачив, бо роджений в Канаді, однак прекрасно з'ясував присутнім історію та боротьбу українського народу і значення вшановуваної річниці. В дальшій програмі місцевий хор „Бандурист" відспівав низку народних пісень. За гарне виконання публіка щедро їх оплескувала. Між піснями пані Войтович виголосила по-мистецьки та з чуттям відповідну деклямацію.

Головний реферат виголосив інж. Михайло Копічак з Пітсбурґа. Реферат був короткий, але так майстерно опрацьований, що обняв боротьбу українського народу від початків аж до сьогоднішнього дня. Референт роджений тут в Америці і вірити не хочеться, щоб тут роджена людина так гарно володіла українською мовою та могла так знаменито визнаватися в подіях країни і народу, в якій і серед якого не жила.

В другій частині концерту виступив чоловічий хор „Трембіта", під проводом п. Петра Весоловського. Відспівано шість повстанських пісень, які публіка щедро оплескувала. Пісні переплітувано деклямаціями, які виголосили: Аделя Весоловська, Андрій Радь та Орися Весоловська.

Свято закрив п. Ю. Присташ і проголосив збірку, яка принесла 133 дол., що будуть вислані до Централі УККА. Відспіванням Українського Національного Гимну закінчено Свято.

П. Весоловський

З Відчитової Залі

В. БАРКА ПРО П. ТИЧИНУ

Дня 30 січня Василь Барка виголосив, з рамени Об'єднання Прихильників Визвольної Боротьби України, доповідь: „Тичина лірик і „президент".

Тези доповіді:

Кремлівський большевизм вчинив на Україні народовбивство в його універсальній формі, включно аж до крайнього насильства над мистецькою творчістю. Запровадив масовий терор над письменниками і мистцями, більшість яких була вистріляна і вислана в табори рабської праці. А решта, настрахана розправами не лише над самими творцями української культури, але й над їхніми родинами, — змушена була славословити режим. За відхили від цього осоружного обов'язку большевицькі варвари віддають письменників спершу на моральні тортури — в публічних „проробках" і цькуваннях в пресі, після чого настає розправа фізична. В умовах політичної і світоглядової архиінквізиції большевиків, запровадженої в Україні, недобита решта з українських поетів: М. Рильський, П. Тичина В. Сосюра й інші, змушені були, замість справжньої поезії, віддаватися складанню жалюгідних римованих творів з похвалою для совєтського режиму і особливо — Сталіна в ролі вождя імперії.

Але, знаючи, яке глибоке коріння має в українській національній вдачі поезія і також знагоди, що Тичина, як автор „Соняшних клярнетів" (1918 р.) назавжди входить в українську культуру, як незрівняний співець національного визволення, — большевики взялися вживати постать Тичини, як політичну маріонетку — в фасаді окупованої УССР, наставили його на голову „верховної ради" або, західнім поняттям президентом Української ССР.

Але це використання теперішнього духово зламаного Тичини, ліричний світ якого зруйнований, не зможе ніколи затінити того чудесного піднесення, що здійснене в „Соняшних клярнетах" і ця збірка Тичини становить дзеркало української національно - визвольної революції 1917-1921 років та належить до шедеврів світової лірики, Недарма ж один з авторитетних чеських критиків вважає П. Тичину, автора „Соняшних клярнетів", найбільшим ліриком слов'янства.

„Соняшні клярнети" П. Тичини містять в собі гармонійну і радісну картину всесвіту та народного серця з чистою вірою в Бога. Це вицвіт українського творчого духа, найкращий для цього століття; і це доказ невмірущости того духа, його снаги і живучости — під страшним русифікаторським тиском царизму.

Теперішній червоно-імперський уряд знищив властиву творчість Тичини і духово зруйнував його, як мистця, вживши способу, типового для всякого фашизму, задавив душу політичним насильством.

Стільки В. Барка про П. Тичини і про обставини, в яких приходиться українському мистцеві під большевицькою окупацією працювати. Свою доповідь Барка вбрав у відповідну мистецьку форму, переплітаючи цитатами Тичини та й різних критиків і мистців.

Є. Стахів

В СПРАВІ ВИКАЗУ ПОЖЕРТВ НА СОЮЗІВКУ

В „Свободі" чч. 23 і 24 від 5-6 лютого ц. р. поміщено список жертводавців на „Союзівку", що прислали свої пожертви впродовж 1952 р. і від 1 січня до 30 серпня 1953 р.

Додатковий список пожертв — за час від 1 вересня до 31 грудня 1953 р., буде поміщений в найближчому часі.

Третій список, в якому будуть поміщені пожертви, одержані від 1 січня до кінця квітня ц. р., буде проголошений в травні ц. р.

У зв'язку з проголошеним списком одержуємо листи з Відділів з запитами, чому не поміщено імен ще багатьох інших членів, або змінено їх імена, чи прізвища. Список наш точно узгіднений і коли не поміщено певної групи членів котрогось з Відділів, то лише тому, що їх пожертви вплинули до нас після 30 серпня. А помилки в передачі імен чи прізвищ жертводавців можливі через різниці в транскрипції між англійською а українською. Якщо будуть реклямації з цієї причини, справлені імена помістимо при 2-му списку.

Відгук, що його викликає проголошений список в одержуваних письмах і присилці нових пожертв, явище додатнє.

Канцелярія УНС

З наших буднів

СПРАВА ПЕРЕЯСЛАВА

Писали недавно „Українські Вісті" (з Нового Ульму), що деякі українські журналісти забагато пишуть про Львів, а замало про — Переяслав.

Це, ніби, такий малий камінчик і в мій городець. Га, нікуди правди діти — єсть за мною такий гріх: про Львів я пустив уже пару „джовків", а про славне місто Переяслав ще не довелося.

Щоб не ширилося баламутство, хочу, насамперед, з'ясувати своє відношення до цілости проблеми. Ото ж заявляю урочисто і категорично, що я проти Переяславської угоди! Не тільки проти Переяславської, а, взагалі, проти всякої. Угода, умова, договір, переговори, компроміс — повинні бути викреслені раз і назавжди не тільки з нашого політичного, але й й лінґвістичного словників!

Я, навіть, проти такої умови, чи угоди, що виходила б нам у користь, на підставі якої, наприклад, ми зискали б якісь важні стратегічні пункти в заміну за обрізання нацтериторії, чи навпаки. Підкреслюю, що я проти, бо такої умови, чи угоди взагалі і бути не може! Бо ми, українці, є народ коханий, симпатичний, справедливий, правдолюбний, хрустально - чистий, а наші противники — це голота і батяри. Я згори знаю, що при кожній нагоді не ми їх, а вони нас ошваблять та пошиють в дурнів!

Хай Совєтський Союз, хоч би завтра розлетиться і розпадеться на окремі республіки, хай мене не знаю які міжнародні комісії молять - просять, щоб я пішов забивати граничні колики на нашому й московському кордонах, то я, присяй Богу, не піду! Не піду, бо я знаю, що москаль хитріший за мене! Або вкраде мені колики, або, знечев'я, заїде з-заду молотком по голові, і так повториться ще одна з безконечних наших історичних помилок.

При цій нагоді хочу кинути кілька думок — в який спосіб ми повинні відзначити ці сумнозвісні роковини Переяслава. Щоб заманіфестувати перед світом нашу непримиренність та принциповість, в самому нашому нутрі, ми повинні знаходитись в стані вічного кипіння й розсварення. „Війна всіх проти всіх!" — ось наше священне гасло. Геть всякі консолідації, зговорення, міжпартійні бльоки та інші Комітети Порозуміння! Протестуємо проти Переяслава?.. Ол райт, але навіщо робити це гідно, організовано, коли можна в роздріб і за принципом — бий свій свого, щоб чужий боявся? Замість одного протестаційного Свята дадайте нам принаймні двоє-троє, в кожному місті, чи містечку!

Уявляю собі той блідий жах, що впаде тепер на білу еміґрацію та на червоних володарів Кремля!

Друзі мої, не треба вже атомової, чи гидроґенової бомби! Від нашого чукуступу та різноголосся задрижить і розпадеться всесоюзна тюрма народів, як колись розпалися мури Єрихону від концерту одної дутої оркестри!

Ікер.

Кожний свідомий українець та кожна свідома українка вважають своїм обов'язком стояти в рядах Українського Народного Союзу, щоб своїм членством збільшити кадри ідейних українських працівників.

Посмертні Згадки

АГАФІЯ КРАСНОВСЬКА, довголітня членкиня 37-го відділу УНСоюзу, Сестр. Любов, в Елизабет, Н. Дж., померла по довгій і тяжкій недузі дня 11-го лютого 1954 р., в 67 році життя. Покійна родилася в селі Дегова, пов. Рогатин, Україна. До УНСоюзу вступила в 1916 р. Залишила прибитого горем чоловіка Якова. Покійна була тихої вдачі і разом з мужом давали щедрі жертви на народні цілі. Похорон відбудеться в понеділок, 15-го лютого, о год. 9. рано з похоронного заведення Саковича, 215 Elizabeth Ave., Elizabeth, N. J., до церкви св. Володимира. Проситься урядників і членів взяти участь в похоронах. — В. Їй П.:
Марія Поливчак.